

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
Державна установа «Національний інститут хірургії та
трансплантології імені О.О.Шалімова НАМН України»

УХВАЛЕНО

Вченою Радою ДУ
“Національний
інститут хірургії та
трансплантології ім.
О.О. Шалімова
НАМН України”

“28” жовтня 2022 р.

Протокол №5

ВВЕДЕНО В ДІЮ

Наказом директора ДУ
“Національний
інститут хірургії та
трансплантології ім.
О.О. Шалімова НАМН
України”, академіка
НАМН України.

професора
О.Ю. Усенко
від “31” жовтня 2022 р.
№ 246

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
«ХІРУРГІЯ »

Форма навчання: очна, з елементами дистанційного навчання на базі програмного комплексу «Microsoft Teams».

ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ
третього (освітньо-наукового) рівня

галузь знань 22 « Охорона здоров'я»
спеціальність 222 Медицина
спеціалізація Хірургія

Силабус нормативної дисципліни професійної підготовки - «Хірургія» з підготовки доктора філософії

РОЗРОБНИКИ

№ п.п.	ПІБ	Вчене звання	Науковий ступінь	посада
1.	Усенко Олександр Юрійович	Академік НАМН України, професор	Доктор медичних наук	Генеральний директор
2.	Костилев Михайло Володимирович	Професор	Доктор медичних наук	заступник Генерального директора з наукової роботи
3.	Салютін Руслан Вікторович	Старший дослідник	Доктор медичних наук	заступник Генерального директора з науково- організаційної роботи
4.	Копчак Володимир Михайлович	Професор	Доктор медичних наук	Завідувач відділу хірургії підшлункової залози та реконструктивної хірургії жовчних проток
5.	Нікульніков Павло Іванович	Професор	Доктор медичних наук	Завідувач відділу хірургії магістральних судин
6.	Сморжевський Валентін Йосипович	Професор	Доктор медичних наук	Професор кафедри хірургії та трансплантології НУОЗ ім.П.Л.Шупика
7.	Віноградов Роман Ігорович	-	-	аспірант відділу торако- абдомінальної хірургії

Склад проектної групи обговорено і схвалено на засіданні вченої ради ДУ «НІХТ ім. О. О. Шалімова НАМН України» (протокол № 8 від 24 червня 2016 року).

Силабус затверджено на засіданні Вченої ради
ДУ «НІХТ ім. О.О.Шалімова НАМН України»
від «28» жовтня 2022 р., протокол № 5

I. Опис дисципліни

Таблиця 1 (денна форма)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОНП	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	22 «Охорона здоров'я» 222 Медицина	Рік навчання 2
Кількість годин –360 год. (12 ECTS)		Семестр 3, 4-ий
ІНДЗ: передбачено		Лекції 48 год.
		Практичні (семінарські) 202 год.
		Самостійна підготовка 108 год.
Мова навчання	Українська	

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧІВ

Таблиця 2

Прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада	1. Усенко О.Ю., д-р мед. наук, академік НАМН України, професор, Генеральний директор 2. Кости́лев М.В. – д-р мед. наук, професор, заступник Генерального директора з наукової роботи 3. Сидюк А.В. – д-р мед. наук, професор заступник Генерального директора з онкології 4. Салютін Р.В. – д-р мед. наук, ст. дослідник, медичний директор 5. Копчак В.М. - д-р мед. наук, професор, зав. відділом 6. Скумс А.В. - д-р мед. наук, професор, зав. відділом 7. Нікульпіков П.І. - д-р мед. наук, професор, зав. відділом 8. Габріелян А.В. - д-р мед. наук, професор, зав. відділом 9. Зограб'ян Р.О. - д-р мед. наук, зав. відділом 10. Фуркало С.М. - д-р мед. наук, професор, зав. відділом 11. Тивончук О.С. - д-р мед. наук, професор, пров. наук. співр. 12. Чернуха Л.М. - д-р мед. наук, професор, пров. наук. співр. 13. Коваленко А.Є. - д-р мед. наук, професор, чл.-кор. НАМНУ 14. Смержевський В.Й. - д-р мед. наук, професор 15. Литвиненко О.М. - д-р мед. наук, професор, пров. наук. співр. 16. Огородник П.В. - д-р мед. наук, професор, пров. наук. співр. 17. Сидюк О.Є. - д-р мед. наук, зав. відділом 18. Гриненко О.В. – канд. мед. наук, зав. відділом 19. Семулик Є.В. – канд. мед. наук, зав. відділом 20. Ратушнюк А.В. – канд. мед. наук, ст. наук. співр. 21. Дрюк М.Ф. - д-р мед. наук, професор, пров. наук. співр. 22. Фурманов О.Ю. - д-р мед. наук, ст. наук. співр. 23. Перерва Л.О. - д-р мед. наук, ст. наук. співр. 24. Шкарбан В.П. - д-р мед. наук, професор, пров. наук. співр. 25. Дейніченко А.Г. – канд. мед. наук, зав. відділенням 26. Терешкевич І.С. - канд. мед. наук, зав. відділенням
Контактна інформація	info@surgery.org.ua
Дні занять	Заняття за розкладом, за потреби – онлайн

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація курсу. Дисципліна «Хірургія» уведена для вивчення аспірантами 2 року навчання у ДУ «ННЦХТ ім. О.О.Шалімова НАМН України».

Предмет курсу – фундаментальні знання у галузі хірургії необхідні для розвитку наукового і методологічного кругозору та комплексного аналізу проблем у сучасній хірургії для реалізації самостійних наукових досліджень і здійснення науково-педагогічної діяльності.

2. Пререквізити й постреквізити. До пререквізитів курсу відносимо володіння фаховими знаннями на другому освітньо-науковому рівні.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Мета дисципліни – набуття аспірантами фундаментальних знань в галузі хірургії, необхідних для розвитку наукового і методологічного кругозору, засвоєння спеціальних медичних дисциплін, отримання професійної підготовки на сучасному рівні.

Завдання курсу з хірургії полягає в наданні аспіранту (здобувачу наукового ступеня) навичок комплексного аналізу проблем у сучасній хірургії необхідних для реалізації самостійних наукових досліджень і здійснення науково-педагогічної діяльності.

4. Результати навчання (компетентності). Опанувавши курс «Хірургія» аспіранти здобудуть такі **компетентності**:

Загальні компетентності

ЗК1. Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівню.

ЗК2. Здатність працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел..

ЗК4. Здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї.

ЗК6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК1. Глибоке знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі медицини, майбутньої професійної діяльності у сфері медичної вищої освіти.

СК2. Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати наукові гіпотези у сфері медицини.

СК3. Здатність розробляти та управляти науковими проектами у сфері медицини.

СК4. Здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медицини відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК5. Володіння сучасними методами наукового дослідження.

СК6. Здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження.

СК7. Здатність інтерпретувати можливості і обмеження дослідження, його роль у суспільстві.

Програмні результати навчання

ПРН1. Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації

ПРН2. Визначати основоположні поняття галузі знання, критично осмислювати проблеми галузі знання та проблеми на межі предметних галузей, виокремлювати і характеризувати теоретичний/емпіричний та фундаментальний/прикладний виміри галузі знання.

ПРН4. Виявляти невирішені проблеми хірургії, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення.

ПРН5. Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій.

ПРН8. Розуміти і використовувати англійську мову для здобуття і передавання фахової інформації.

ПРН11. Отримувати, аналізувати, оцінювати та використовувати ресурси, що мають відношення до вирішення наукових проблем і задач хірургії.

ПРН12. Впроваджувати результати наукових досліджень у медичну практику, освітній процес, та суспільство.

ПРН13. Застосовувати сучасні інформаційні та медичні технології у професійній діяльності.

ПРН15. Застосовувати в дослідницькій та прикладній діяльності сучасні методи та засоби медичної статистики.

ПРН16. Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.

ПРН21. Застосовувати в лікувальній практиці новітні медичні технології за принципами доказової медицини.

IV. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Таблиця 3.

Назви змістових модулів і тем	Лекції, години	Практичні, семінари	Самостійна робота	Бали	Викладач
Змістовий модуль 1.					
Блок 1. Загальні питання хірургії.					
Тема 1. Сучасні тенденції розвитку хірургії. Організація хірургічної служби в Україні, поточні зміни у законодавстві, що регулюють її діяльність. Правові і деонтологічні аспекти діяльності лікаря-хірурга. Сучасні медичні інформаційні системи та телемедичні технології.	1	4	2	1	Салютін РВ
Тема 2. Введення в анестезіологію. Операційний стрес та біль. Ноціцептивна та антиноціцептивна системи у розвитку операційного стресу. Клінічна	1	4	2	1	Сидюк ОЄ

фармакологія загальних і місцевих анестетиків, опіатів, нейролептиків, транквілізаторів, міорелаксантів, адrenomіметиків.					
Тема 3. Сучасні методи анестезіологічного забезпечення. Загальні і спеціальні компоненти знеболювання. Особливості знеболювання в хірургії, його етапи (премедикація, вступний наркоз, підтримка анестезії, пробудження) та оцінка його адекватності. Основні види загальної анестезії – інгаляційний наркоз і внутрішньовенна анестезія, атаралгізія, нейролептаналгізія, сучасна багатокомпонентна анестезія, електроаналгізія. Регіонарна анестезія – інфільтраційна, провідникова, термінальна, внутрішньовенна регіонарна, внутрікісткова, спинальна, епідуральна, анестезія перетину. Наркозно-дихальне обладнання. Сучасні підходи до оцінки анестезіологічного ризику, критерії вибору адекватного методу анестезії.	1	4	2	1	Сидюк ОЄ
Тема 4. Ведення в реаніматологію. Гостра дихальна недостатність, порушення водно-електролітного обміну та кислотно-основного стану, гостра печінкова та гостра ниркова недостатність – патогенез, клінічна картина, діагностика і загальні принципи інтенсивної терапії. Реанімаційні заходи при клінічній смерті, стадії реанімації. Корекція шоку. Особливості реанімації при сполучених і комбінованих травматичних пошкодженнях, тромбозах та емболіях.	1	4	2	1	Сидюк ОЄ
Тема 5. Сучасні принципи інтенсивної терапії. Періопераційне знеболення. Корекція кислотно-лужних та водно-електролітних порушень. Сучасні методи детоксикації в післяопераційному періоді. Адекватна нутритивна підтримка: парентеральне та раннє ентеральне харчування. Особливості інтенсивної терапії пацієнтів з цукровим діабетом, супутніми захворюваннями серцево-судинної системи, органів дихальної та ендокринної систем, ожирінням, пацієнтів похилого віку.	1	4	2	1	Сидюк ОЄ
Тема 6. Хірургічна інфекція. Сучасні погляди на питання асептики та антисептики. Збудники гнійної хірургічної інфекції та умови її розвитку. Біологічні та клінічні аспекти гнійних ран. Новітні уявлення про фізіологію раньового процесу, нові технології в лікуванні ран. Післяопераційні інфекційні ускладнення. Стандарти антибіотикопрофілактики. Госпітальна інфекція і методи її профілактики.	1	4	2	1	Ішкарбан ВП
Тема 7. Порушення кровообігу в хірургічних хворих. Клінічна фізіологія кровообігу. Актуальні підходи до діагностики та лікування кровотеч. Зсідання крові, тромбози та тромбоемболії. Основи трансфузіології. Правила та методи визначення груп	1	4	2	1	Єостилев МВ

крові, переливання крові та її компонентів та препаратів крові. Гемотрансфузійні реакції та ускладнення. ДВЗ-синдром та синдром масивних гемотрансфузій – патогенез, клінічні прояви, діагностика і лікування.					
Тема 8. Введення в трансплантологію. Організація трансплантологічної служби в Україні, поточні зміни у законодавстві, що регулюють її діяльність. Правові і деонтологічні аспекти діяльності лікаря-трансплантолога. Посмертне та прижиттєве донорство.	1	4	2	1	Салютін РВ
Тема 9. Трансплантація органів та тканин. Клінічні прояви хірургічних захворювань, що потребують трансплантації органів та тканин. Трансплантація серця, печінки, нирки, легені, підшлункової залози: техніка забору органа, технічні аспекти трансплантації.	1	4	2	1	Зосраб'ян РО
Блок 2. Невідкладна хірургія. Хірургія політравми					
Тема 10. Загальні питання невідкладної хірургії. Шлунково-кишкові кровотечі. Надання екстреної та невідкладної хірургічної допомоги в Україні – вимоги законодавства. Візначення та класифікація невідкладних станів. Діючі стандарти та протоколи надання допомоги. Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика, диф.діагностика, лікувальна тактика. Сучасні світові стандарти надання медичної допомоги хворим з шлунково-кишковою кровотечею на етапах надання медичної допомоги.	1	4	2	1	Огородник ПВ
Тема 11. Травма, політравма, травматична хвороба – новітні світові погляди. Класифікація травм. Травматичний шок. Ускладнення травматичної хвороби. Сучасні підходи до принципів хірургічного лікування травматичних ушкоджень. Травма внутрішніх органів (грудної, черевної порожнини, заочеревинного простору, нейротравма). Синдром тривалого розчавлення. Оніки, обмороження, електротравма: нове в класифікації,діагностиці та лікуванні. Перша медична допомога ув екстрених ситуаціях та польових умовах.	1	4	2	1	Фурманов ОЮ
Тема 12. Синдром “гострого живота”. Визначення та складові. Сучасні уявлення щодо етіології та патогенезу, особливості клінічної картини, новітні підходи до диференційної діагностики та лікування гострих захворювань органів черевної порожнини (апендициту, гострого холециститу, гострого панкреатиту, холангіту, ускладненої виразки шлунка та ДПК, защемленої грижи, кишкової непрохідності, дивертикуліту, абдомінального ішемічного синдрому, розриву аневризми черевної аорти). Диф. діагностика гострих хірургічних та	1	4	2	1	Тивончук ОС

інфекційних захворювань шлунково-кишкового тракту. Гострі захворювання сечовидільної та репродуктивної систем як причинні “гострого живота” – диф. діагностика, стандарти обстеження, особливості лікувальної тактики та хірургічного лікування. Особливості перебігу “гострого живота” у вагітних та осіб похилого віку. Синдром несправжнього “гострого живота”.					
Блок 3. Торакальна хірургія.					
Тема 13. Клінічна анатомія та фізіологія грудної клітини, плеври, дихальних шляхів та легень. Особливості діагностичної програми та сучасні мініінвазивні технології в торакальній хірургії. Гнійно-деструктивні захворювання легень і плеври: абсцес і гангрена легень, гостра і хронічна емпієма плеври, бронхоектатична хвороба піопневмоторакс – особливості клінічного перебігу. Методи консервативного та хірургічного лікування.	1	4	2	1	Сидюк АВ
Тема 14. Пухлини легень та трахеобронхіального дерева: класифікація, диференційна діагностика, хірургічне лікування. Кісти легень. Спонтанний пневмоторакс. Легеневі кровотечі – етіологія, класифікація, консервативне та оперативне лікування.	1	4	2	1	Сидюк АВ
Тема 15. Пухлини та захворювання середостіння: етіологія, патогенез, класифікація, диференційна діагностика, хірургічне лікування. Захворювання стравоходу: ахалазія кардії, рубцеві звуження, синдром дисфагії, дивертикули стравоходу, рак стравоходу – етіопатогенез, класифікація, діагностика та диференційна діагностика, показання та методи хірургічного лікування.	1	4	2	1	Тивончук ОС
Тема 16. Основи серцево-судинної хірургії. Клінічна фізіологія штучного кровообігу. Ішемічна хвороба серця: інфаркт міокарда, аневризми серця. Діагностика, сучасні протоколи та стандарти надання опомоги. Методи оперативних втручань при ІХС. Перикардити: клініка, діагностика, лікування. Порушення ритму серця та провідності – хірургічні методи лікування.	1	4	2	1	Габріелян АВ
Тема 17. Набуті вади серця – класифікація, діагностика та показання до хірургічного лікування. Легенева гіпертензія – клініка. Діагностика. Хірургічне лікування. Сучасні методи хірургічного (в т.ч. малоінвазивного) лікування. Кардіоміопатії, аневризми грудного відділу аорти – класифікація, діагностика, покази та методи хірургічного лікування.	1	4	2	1	Габріелян АВ
Тема 18. Вроджені вади серця. Внутрішньосерцева гемодинаміка та ангіографічна діагностика вроджених вад серця. Класифікація, діагностика та показання до хірургічного лікування. Методи	1	4	2	1	Габріелян АВ

хірургічних втручань. Сучасні методи малоінвазивного хірургічного лікування.					
Блок 4: Абдомінальна хірургія.					
Тема 19. Герніологія. Етіологія, патогенез, класифікація, особливості діагностики гриж передньої черевної стінки, пахових гриж. Грижа стравохідного отвору діафрагми та діафрагмальні грижі іншої локалізації. Релаксація діафрагми. Сучасні підходи до оперативного лікування гриж.	1	4	2	1	Литвиненко ОМ
Тема 20. Захворювання шлунка та ДПК. Виразкова хвороба шлунка та ДПК: сучасні погляди на етіологію та патогенез; клінічний перебіг та ускладнення; хірургічне лікування. Рак шлунка. Хвороби оперованого шлунка (післярезекційні та післяваготомічні). Особливості тактики залежно від типу синдрому оперованого шлунка. Інші хронічні захворювання шлунка та ДПК.	1	4	2	1	Усенко ОЮ Тивончук ОС
Тема 21. Захворювання печінки, жовчного міхура та позапечінкових жовчних проток. Гострі та хронічні захворювання печінки, жовчного міхура та позапечінкових жовчних проток. Механічна жовтяниця. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань гепатопанкреатобіліарної зони. Післяхолецистектомічний синдром. Доброякісна та злоякісна вогнищева натовлогія печінки. Паразитарні ураження печінки – особливості діагностики та лікування. Печінкова недостатність при хірургічних хворобах, методи профілактики та лікування. Синдром портальної гіпертензії – діагностика та вибір методу лікування.	1	6	4	1	Гриненко ОВ
Тема 22. Захворювання підшлункової залози. Хронічний панкреатит, кіста підшлункової залози: клініка, діагностика, диференційований підхід до обрання лікувальної тактики. Новоутворення підшлункової залози – сучасні підходи до діагностики та комплексного лікування.	1	6	4	1	Копчак ВМ
Тема 23. Захворювання кишківника. Запальні захворювання тонкої та товстої кишки – особливості діагностики та лікування. Дивертикульоз ободової кишки. Передракові захворювання ободової та прямої кишки, сучасні підходи до профілактики раку товстої кишки. Злоякісні новоутворення товстої кишки – сучасна хірургічна тактика та принципи комплексного лікування. Патологія прямої кишки: геморой, анальна тріщина, гострий та хронічний парапроктит, епітеліальний куприковий хід.	1	4	4	1	Усенко ОЮ Тивончук ОС

Тема 24. Ускладнення в абдомінальній хірургії. Неспроможність анастомозів, кишкові та панкреатичні норці, розходження гани, вторинний та третинний неритоніт, абдомінальний компартмент-синдром. Сучасні підходи до профілактики та лікування гнійно-інфекційної та тромбоемболічної ускладнень в хірургії. Лапаростомія та програмовані релапаротомії.	1	4	2	1	Перерва ЛО
Модульний контроль (залік)	-	2	-	10	
Разом за модулем 1:	24	102	54	34	
Змістовий модуль 2.					
Блок 5. Судинна хірургія.					
Тема 25. Хірургія дуги аорти та її гілок. Розширююча аневризма грудного відділу аорти – класифікація, діагностика та лікування. Синдром дуги аорти. Оклюзійно-стенозуючі атеросклеротичні ураження брахіоцефального стовбуру, підключичних та сонних артерій – діагностика та лікування. Патологічна звивистість хребцевих артерій – покази до хірургічного лікування. Хемодектома та інші новоутворення, що прилягають до судин шії.	1	4	2	1	Гатушнюк АВ
Тема 26. Аневризма черевної частини аорти – сучасні погляди на патогенез, класифікація, клініка, діагностика. Відкрите протезування та ендопротезування – покази, технічні особливості, можливі ускладнення, особливості спостереження за хворими.	1	4	2	1	Нікульніков ПІ
Тема 27. Синдром хронічної ішемії нижніх кінцівок. Облітеруючий атеросклероз та ендартеріт нижніх кінцівок. Синдром Леріша. Консервативне та хірургічне лікування оклюзій здухвинно-стегового та підколінного сегментів: відкриті, рентген-ендоваскулярні та гібридні втручання. Синдром діабетичної ступні: консервативне та хірургічне лікування інфікованої ступні при діабетичній нейропатії. Гострі порушення артеріального кровообігу, артеріальні тромбози та емболії. Класифікація гострої ішемії кінцівок, клінічні стадії перебігу, хірургічне лікування.	1	4	2	1	Нікульніков ПІ
Тема 28. Флебологія. Варикозне розширення вен нижніх кінцівок (синдром хронічної венозної недостатності). Методи хірургічного та консервативного лікування ускладненої варикозної хвороби. Тромбози глибоких та підшкірних вен кінцівок. Тромбози здухвинних вен. Синдроми нижньої та верхньої порожнистих вен. Тромбоемболія легених артерій – клініка, діагностика та лікування. Після тромбофлебітичний синдром.	1	4	2	1	Чернуха ЛМ
Тема 29. Травма судин та її ускладнення. Перша	1	4	2	1	

допомога та її обсяг на різних етапах надання допомоги при травматичному пошкодженні судин. Травматична ампутація кінцівок: основи реплантації ампутованих фрагментів. Пересадка клаптів – види клаптів та покази до застосування. Мікрохірургічна техніка.					Семулук ЄВ
Блок 6. Гнійна хірургія.					
Тема 30. Сучасні уявлення про хірургічну інфекцію: етіологія, патогенез, зміни в класифікації. Синдром системної запальної відповіді та сепсис у хірургічних хворих: патогенез, значення при різних захворюваннях і травмах. Новітні загальні підходи до лікування хірургічної інфекції. Неклостридійна анаеробна інфекція. Специфічна анаеробна інфекція (правець, газова гангрена, сказ): особливості клінічної картини, перебігу, діагностики та лікування. Хірургічні ускладнення у хворих з інфекційною патологією. ВІЛ інфекція в хірургічних хворих.	1	4	2	1	Литвиненко ОМ
Тема 31. Принципи та методи лікування гнійних ран і гнійних захворювань.1. Гнійні захворювання шкіри й підшкірної клітковини (фурункул, карбункул, гідраденіт, абсцес, флегмона, бешиха, еризипеліод), кісток (остеомиєліт), суглобів та слизових сумок (артрит, бурсит), клітковинних просторів (флегмона шиї, аксілярна флегмона, субпекторальна флегмона, глибокі субфасціальні, міжм'язові флегмони кінцівок, флегмона заочеревинної клітковини).	1	4	2	1	Дрюк МФ
Тема 32. Принципи та методи лікування гнійних ран і гнійних захворювань.2. Гнійні захворювання серозних порожнин (перитоніт, залишкові гнійники черевної порожнини) та заочеревинного простору: етіологія, патогенез, особливості перебігу при різних захворюваннях, діагностична та лікувальна тактика. Сучасні підходи до лікування перитоніту та ретроперитоніту.	1	4	2	1	Ішкарбан ВП
Блок 7. Основи нейрохірургії.					
Тема 33. Введення в нейрохірургію. Хірургічна анатомія черепа, головного та спинного мозку. Сучасні методи обстеження в нейрохірургії та основні типи хірургічних втручань на нервовій системі. Новітні оперативні методики та технології в нейрохірургії. Смерть мозку та її критерії.	1	4	2	1	Сморжевський ВЙ
Тема 34. Лікування захворювань головного мозку. Підвищений внутрішньочерепний тиск: патогенез, клінічні прояви, інструментальна діагностика, підходи до лікування. Пухлини головного мозку. Судинні мальформації головного мозку. Гострі порушення мозкового кровообігу.	1	4	2	1	Сморжевський ВЙ
Тема 35. Лікування захворювань хребта та спинного мозку. Дегенеративні захворювання	1	4	2	1	Сморжевський ВЙ

хребта та їх хірургічне лікування. Пухлини спинного мозку та її лікування.					
Тема 36. Нейрохірургічні втручання при травмі. Черепно-мозкова травма, травма хребта та травма периферичної нервової системи: класифікація, особливості перебігу, основні види хірургічного втручання та обсяг надання допомоги на етапах лікування.	1	4	2	1	Сморжевський ВЙ
Блок 8. Хірургія органів ендокринної системи.					
Тема 37. Хірургія щитоподібної та прищитоподібних залоз. Клінічна анатомія та фізіологія. Класифікація, етіологія, патогенез, клінічна картина, диференційна діагностика, сучасні протоколи надання медичної допомоги пацієнтам з патологією щитоподібної залози (ендемичний та спорадичний зоб, тіреотоксикоз, запальні захворювання, злоякісні утворення тощо), можливі післяопераційні ускладнення. Первинний, вторинний та третинний гіперпаратиреоз: етіологія, особливості патогенезу, клініко-лабораторна та інструментальна діагностика. Сучасні методики лікування.	1	4	2	1	Коваленко АЄ
Тема 38. Хірургія наднирників. Клінічна анатомія та фізіологія наднирників. Класифікація, етіологія, патогенез, клінічна картина, диференційна діагностика, сучасні протоколи надання медичної допомоги пацієнтам з патологією наднирників (гіперглюкокортицизм, гінеральдостеронізм, адреногенітальний синдром, кортикостерома, феохромоцитома). Малоінвазивні технології в лікуванні патології наднирників.	1	4	2	1	Скумс АВ
Тема 39. Лікування інших пухлинних уражень ендокринної системи. Клінічна анатомія та фізіологія гіпофіза, загрудинної залози. Диференційна діагностика та лікувальна тактика при пухлинах гіпофіза. Клініка, діагностика та хірургічне лікування міастенії та пухлин тимуса. Пухлини дифузної ендокринної системи: гастринома, інсулінома, глюкагонома. Синдром множинної ендокринної неоплазії (МЕН).	1	4	2	1	Коваленко АЄ
Блок 9. Хірургія метаболічного синдрому, пластична та естетична хірургія					
Тема 40. Хірургія метаболічного синдрому. Етіологія та патогенез метаболічного синдрому, ожиріння, цукрового діабету 2 типу. Індекс маси тіла. Класифікація бariatричних операцій, показання та протипоказання до них, протоколи обстеження та підготовки пацієнтів. Сучасні методики оперативних втручань, їх недоліки та переваги. Ранні та пізні післяопераційні ускладнення та їх попередження. Підтримуюча терапія та віддалені результати бariatричних втручань.	1	4	2	1	Лаврик АС

Тема 41. Введення в пластичну та естетичну хірургію. Психологічні та нравові аспекти естетичної і пластичної хірургії. Фізіологія раневого процесу, особливості хірургічної обробки ран. Сучасні шовні матеріали, їх переваги та недоліки, особливості застосування. Показання та протипоказання до пластичних і естетичних операцій, критерії відбору пацієнтів. Визначення обсягу оперативного втручання.	1	4	2	1	Дрюк МФ
Тема 42. Пластичні та естетичні хірургічні втручання. Корекція рубців та рубцевих деформацій, принципи та методи шкірної пластики. Хірургічна корекція вікових змін, післятравматичних дефектів та деформацій та індивідуальних особливостей голови, шиї. Естетичні операції на молочній залозі. Ліпосакція. Абдоменопластика. Особливості після-операційного періоду в естетичній хірургії. Сучасні підходи до оцінки віддалених результатів естетичних та пластичних стручань.	1	4	2	1	Семулик ЄВ
Блок 10. Амбулаторна хірургія.					
Тема 43. Організація та структура амбулаторної хірургічної служби в Україні. Нормативно-правові і деонтологічні основи діяльності лікаря-хірурга в амбулаторно-поліклінічних умовах (Закони, накази, стандарти, протоколи тощо). Актуальна епідеміологія захворювань хірургічного профілю в Україні та світі. Особливості обстеження амбулаторного пацієнта з хірургічною патологією. Сучасні підходи до профілактики хірургічних захворювань, система профілактичних наглядів в Україні. Принципи організації та система диспансерного нагляду за пацієнтами хірургічного профілю.	1	4	2	1	Салютін РВ
Тема 44. Організація роботи амбулаторного хірургічного відділення, хірургічного кабінету поліклініки. Права та обов'язки лікаря-хірурга. Принципи роботи центрів амбулаторної хірургії ("хірургії одного дня"). Хірургічна операція та периопераційна курація пацієнта в амбулаторних умовах. Заходи асептики та антисептики в амбулаторно-поліклінічних умовах. Рациональна антибіотикопрофілактика та антибіотикотерапія.	1	4	2	1	Салютін РВ
Тема 45. Ведення документації. Експертиза непрацездатності на етапі амбулаторно-поліклінічного лікування. Особливості ведення медичної документації в амбулаторно-поліклінічних умовах, нормативні документи, що регламентують правила її ведення. Принципи забезпечення належної якості надання амбулаторно-поліклінічної хірургічної допомоги.	1	4	2	1	Сморжевський ВЙ
Блок 11. Мініінвазивні технології в хірургії					

Тема 46. Діагностична та лікувальна ендоскопія в торакальній та абдомінальній хірургії. Оперативна ендоскопія “малих просторів”. Діагностика та лікування внутрішніх кровотеч, патології стравоходу та шлунку. Підслизові дисекції та резекції неоплазій шлунку та кишечника. Лапароскопія та внутрішньопросвітня ендоскопія в колопроктології –високоєфективні методики скринінгу та малоінвазивного лікування патології товстої кишки.	1	4	4	1	Терешкевич ІС
Тема 47. Пункційні та аблятивні технології в хірургії. Сучасні комбіновані підходи до діагностики та мініінвазивного лікування захворювань гепатопанкреатобіліарної зони: застосування внутрішньопросвітних та пункційних методик з використанням ультразвукової, КТ або МРТ візуалізації або їх поєднання. Аблятивні технології в лікуванні вогнищевих уражень печінки, підшлункової залози, нирки та інших локалізацій.	1	6	4	1	Дейніченко АГ Трачук ВІ
Тема 48. Рентгеноендоваскулярні втручання. Використання рентгеноендоваскулярних методик в ургентній та плановій хірургії. Стентування в трансплантології. Емболізація в онкології. Малоінвазивне паліативне лікування портальної гіпертензії (TIPS).	1	4	4	1	Фуркало СМ
Модульний контроль (іспит)	-	4	-	30	
Разом за модулем 2:	24	102	54	54	
Разом за рік:	48	204	108	88	

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ.

Навчально-методичні матеріали самостійної роботи аспірантів враховують специфіку нормативної навчальної дисципліни професійної підготовки - «Хірургія». Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу включають вказівки щодо терміну та обсягу засвоєння матеріалу із зазначенням навчальних і наукових видань, що використовуються з цією метою, а також питання для самоконтролю, тести, контрольні завдання, вимоги і приклади оформлення самостійної письмової (дисертаційної) роботи, критерії оцінювання. Методичні рекомендації до самостійної роботи аспірантів включають таку інформацію (залежно від форми проведення занять):

- методичні рекомендації до практичних занять – приклади розв'язування задач, варіанти задач для самостійної роботи та відповіді до них;
- методичні рекомендації до семінарських занять – тематику і методичні поради до опрацювання теоретичних питань (завдань) з акцентуванням уваги

аспіранта на основних проблемних питаннях, які розглядаються, список літературних джерел, тощо;

Форми та види організації самостійної роботи

Самостійна робота аспіранта над засвоєнням навчального матеріалу з курсу «Хірургія» може виконуватись у бібліотеці ДУ «ННЦХТ ім. О. О. Шалімова НАМН України», у Національній медичній бібліотеці, а також в домашніх умовах.

Передбачаються такі організаційні **форми** самостійної роботи аспіранта:

- навчальна робота, яка виконується самостійно у вільний від занять та зручний для аспіранта час, як правило, поза аудиторією;
- навчальна робота, яка з урахуванням специфіки нормативної навчальної дисципліни професійної підготовки - курс «Хірургія», викладається в лабораторіях та відділеннях ДУ «ННЦХТ ім. О. О. Шалімова НАМН України»;
- вдосконалення теоретичних і практичних навичок в умовах курації хворих у відділеннях ДУ «ННЦХТ ім. О. О. Шалімова НАМН України»;
- робота аспіранта над індивідуальними завданнями під керівництвом викладача (аудиторна робота, робота з використанням комп'ютерної техніки, тощо);
- індивідуальні навчальні завдання з нормативної навчальної дисципліни професійної підготовки - курс «Хірургія», які видаються аспірантам у терміни, передбачені візиткою навчальної дисципліни і виконуються кожним аспірантом самостійно при консультуванні викладачів;
- індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) – вид позааудиторної самостійної роботи аспіранта навчального, навчально-дослідницького чи експериментального характеру, які виконуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу в даному семестрі в терміни, передбачені програмою навчальної дисципліни;
- робота аспіранта по виконанню дисертаційної роботи.

Найпоширенішими **видами** індивідуальних навчальних та індивідуальних навчально-дослідних завдань є:

- робота з підручниками або посібниками;
- розв'язування та складання практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня складності з теми (чи модуля);
- комплексний опис будови, властивостей, функцій, явищ, об'єктів;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні довідки тощо;
- складання індивідуальної картки фізичного розвитку, паспорту здоров'я та схем індивідуального графіка підвищення майстерності тощо;
- розробка навчальних та діагностичних тестових завдань з предмету;
- проведення діагностичних досліджень та їх інтерпретація;
- проведення експериментальних досліджень та їх інтерпретація;

- укладання конспектів практичних занять на інноваційних засадах;
- реферування іноземних текстів за фаховими темами.

Зміст самостійної роботи аспіранта з нормативної навчальної дисципліни професійної підготовки - курс «Хірургія» визначається робочою програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача і може складатися з таких **видів роботи**:

- підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських, співбесіди з лектором тощо);
- виконання індивідуальних завдань;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно робочої програми навчальної дисципліни;
- переклад іноземних текстів встановлених обсягів;
- виконання контрольних робіт при дистанційній формі навчання;
- підготовка і виконання завдань, передбачених програмою практичної підготовки, дисертаційних робіт тощо;
- підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до модульних контрольних робіт та підсумкової атестації (виконання дисертаційної роботи);
- робота у наукових проблемних групах молодих вчених, семінарах тощо;
- участь у роботі наукових і науково-практичних конференцій, семінарів з фаху «Хірургія» тощо;
- виконання завдань, які базуються на використанні сучасних інформаційних технологій і комп'ютерних засобів навчання.

Методичні матеріали для самостійної роботи аспірантів передбачають можливість проведення самоконтролю з боку аспіранта. Для самостійної роботи аспіранту також рекомендується відповідна наукова та фахова монографічна і періодична література зі спеціальності «Хірургія». Матеріально-технічне й інформаційно-технічне забезпечення самостійної роботи аспіранта містить:

- навчальну і навчально-методичну літературу з хірургії;
- бібліотеку з читальним залом, укомплектованим відповідно до діючих нормативів;
- комп'ютерний клас та можливість роботи в мережі Інтернет;
- поліклінічне відділення та відділення стаціонару ДУ «ННЦХГ ім. О. О. Шалімова НАМН України», а також лабораторії, операційні, діагностичні кабінети та відділення, оглядові, актовий зал тощо.

Забезпечення належних умов самостійної роботи аспіранта на складному діагностичному та/або лікувальному обладнанні та інших навчальних об'єктах підвищеної небезпеки здійснюється за попередньо укладеним графіком під керівництвом наукового керівника.

VI. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Розподіл балів та критерії оцінювання

Під час вивчення нормативної навчальної дисципліни професійної підготовки спеціального курсу «Хірургія» аспірант виконує такі види робіт: вивчення теоретичного й практичного матеріалу (на практичних заняттях), включно з підготовкою індивідуального завдання та залікових питань. Повноцінне засвоєння курсу передбачає відвідування лекцій, індивідуальне опрацювання текстових та медійних джерел відповідно до тематики занять; підготовку до перевірки знань (кожна тема оцінюється в 1 бал). Залік (10 балів) та іспит (30 балів) мають на меті висвітлити індивідуальні результати навчання та пріоритети курсу. Викладач залишає за собою право заохотити учасників курсу додатковими балами (до 12 балів) за участь у різних видах наукової та навчальної діяльності, що передбачає використання професійних навичок, дотичних до курсу (публікація статей і тез доповідей, виступи на конференціях тощо). Аспірантам можуть бути зараховані результати навчання, отримані у формальній, неформальній та/або інформальній освіті (професійні курси/тренінги, онлайн-освіта, стажування). Процес зарахування врегульований Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність у ДУ «ННЦХТ ім. О. О. Шалімова НАМН України». Згідно встановленого порядку можуть бути визнані результати навчання, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають одному заліковому модулю, або окремому змістовому модулю, темі (темам), які передбачені силабусом. Учасники курсу мають можливість порушити будь-яке питання, яке стосується процедури проведення чи оцінювання контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто до апеляційної комісії.

Відвідування лекцій. Відвідування лекцій – обов'язкове.

Відвідування семінарів. Кожен семінар не оцінюється, але відвідування усіх практичних – обов'язкове. Втрачені через відсутність аспіранта бали – не відпрацьовуються, за винятком, якщо заняття було пропущене через поважну причину, підтверджену документально.

Несвоєчасне виконання завдання.

Аспірант, що з певних причин не відвідує лекції, зобов'язаний аргументувати свою відсутність. Якщо аспірант відсутній на практичному занятті з поважної причини, відпрацювання здійснюється під час індивідуально узгодженої консультації. Відсутність аспіранта на підсумкових видах роботи оцінюється в «0» балів. Повторне написання робіт можливе лише за наявності офіційного документу, який підтверджує причину відсутності студента.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів. Процедура оскарження результатів контрольних заходів. Аспіранти мають можливість порушити будь-яке питання, яке стосується процедури

проведення чи оцінювання контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами у ЗВО.

Дотримання правил навчальної етики та академічної доброчесності:

Учасник освітнього процесу повинен виявляти толерантність і дотримуватися етичних норм та правил поведінки під час спілкування з іншими аспірантами та викладачем, сумлінно виконувати покладені на нього обов'язки, прагнути до особистісного й професійного зростання та уникати будь-яких виявів неправдивості, що порушують наукову етику й виражають неповагу до чужих інтелектуальних надбань (врегульовано: Положенням про наукову і академічну доброчесність у ДУ «ІНЦХТ ім. О. О. Шалімова НАМН України». Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

VII. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Усі види навчальної діяльності аспіранта оцінюються певною кількістю балів. Підсумковий контроль здійснюється у формі складання іспиту. Сумарна кількість балів, яку аспірант отримує під час засвоєння курсу та під час підсумкових заходів – 100 балів. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. Поточне оцінювання змістових модулів (максимум 48 балів);
2. Індивідуальне заохочення (максимум 12 балів);
3. Залік (максимум 10 балів)
4. Іспит (максимум 30 балів).

Підсумкову оцінку за національною шкалою буде внесено в залікову відомість. Інформацію про вивчення нормативної навчальної дисципліни професійної підготовки - курсу «Хірургія» буде внесено до особливих здобутків.

Шкала оцінювання

Таблиця 5

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література:

1. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 1. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2007. 445 с. –ISBN 966-8704-11-8 12
2. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 2. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2011. 627 с. –ISBN 978-966-8704-12-3.
3. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 3. Кн.1. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2011. 779 с. ISBN 978-966-8704- 57-4.
4. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 3. Кн.2. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2011. 782 с. ISBN 978-966-8704- 12-3.
5. Березницький ЯС, ред. Загальна хірургія: підручник для студ. вищ. навч. закл. Вінниця: Нова Книга; 2018. ISBN: 978-966-382-702-5.
- 10.Бойко ВВ, редактор. Паліативна торакальна хірургія. Львів: Сполом, 2013. 190 с. ISBN: 978-966-665-881-7.
- 6.Бойко ВВ,Суслов ВВ, Яворський ВВ, Малигон ОІ, Павлов ОО. Сучасна трансфузіологія: навч.-метод. посіб. Харків: Бровін; 2012. 199 с. ISBN: 978-966-2445-55-8.
7. Глумчер ФС, Чепкий ЛП, Новицька-Усенко ЛВ, Кобеляцький ЮЮ, Дубров СО, Веневцева-Моринець ЮЮ, та ін. Анестезіологія та інтенсивна терапія: підручник. 4-е видання. Київ: Медицина; 2021. 360 с. SBN: 978-617-505-885-5.
- 8.Годлевський АІ, Саволук СІ. Діагностика та моніторинг ендотоксикозу у хірургічних хворих. Вінниця: Нова книга; 2015. 230 с. ISBN: 978-966-382-547-2.
- 9.Захараш МП, Пойда ОІ, Кучер МД. Хірургія (факультетська): підручник. Київ: Медицина; 2006. 656 с. –ISBN 966-8144-33-3.
10. Ковальчук ЛЯ, Поліщук ВМ, Ничитайло МЮ, Ковальчук ОЛ. Лапароскопічна хірургія жовчних шляхів. Рівне: Вертекс; 1997. - 155 с. ISBN: 966-7147-01-0.
- 11.Кондратенко ПГ, редактор. Лікарські маніпуляції: навч. посіб. Донецьк: Новий світ; 2001. 229 с. ISBN: 5-7740-0761-8.
- 12.Кондратенко ПГ, редактор. Невідкладні стани: навч. посіб. Донецьк: Новий світ; 2001. 490 с. ISBN: 5-7740-0759-6.
- 13.Кондратенко ПГ, редактор. Хірургія: підручник. Київ: Медицина; 2009.

968 с. ISBN: 978-966-10-036-9.

14.Копчак ВМ, Бойко ВВ, Криворучко ІА, Пісоцький ОМ, Гончарова НМ, Перерва ЛО, Кондратюк ВА. Хірургічне лікування ускладнених псевдокіст підшлункової залози. Харків: Мераш Publisher; 2019. 215 с. ISBN: 978-617-7618-28-6.

15.Криворучко ІА, Бойко ВВ, Березка НІ, Тесленко СН, Шевченко РС. Панкреатит. Травми поджелудочнойжелезы. Харьков: Издательство ХНАДУ; 2006. 442 с. ISBN: 966-303-094-1.

16.Лисенко БП, Шейко ВД, Хіміч СД, редактори. Хірургія: Підручник. Київ; Медицина; 2010. 712 с. ISBN: 978-617-505-003-3.

17.Литтманн І. Оперативная хирургия. Будапешт: Академия наук Венгрии; 1985. 1136 с.

18.Мішалов ВГ, ред. Лекції з госпітальної хірургії: навч.посібник. Т.1. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Асканія; 2008. 287 с. ISBN: 978-966-96842-1-9.

19.Мішалов ВГ, ред. Лекції з госпітальної хірургії: навч.посібник. Т.2. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Асканія, 2008. 382 с. ISBN: 978-966-96842-2-6.

20.Мішалов ВГ, ред. Лекції з госпітальної хірургії: навч.посібник. Т.3. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Асканія, 2008., 2008. 494 с. ISBN: 978-966- 96842-3-3.

21.Ничитайло МЮ, Андрющенко ДВ, Магльований ВА. Хірургічне лікування хворих на гострий панкреатит на підставі клінічної оцінки сучасних характеристик панкреатичної інфекції: метод. рек. Київ: [б. в.]; 2015. 19 с.

22.Ничитайло МЮ, Білоокий ВВ, Роговий ЮЄ. Жовчний перитоніт патофізіологія і лікування. Чернівці: Букрек; 2011. 295 с. ISBN: 978-966- 697-367-5.

23.Польовий ВП, Сидорчук РІ, Кулачек ФГ. Гострий гнійний перитоніт: патофізіологічні аспекти та їх корекція. Чернівці: Медуніверситет; 2014. 255 с. ISBN: 978-966-697-531-0.

24.Польовий ВП, Сидорчук РІ, Шапринський ВО, редактори. Гнійні процеси м'яких тканин: етіологія, патогенез, лікування. Чернівці: Б. и.; 2013. 218 с. ISBN: 978-966-697-515-0.

25.Поляченко ЮВ, Ніконенко ВН, Мішалов ВГ. Венозний тромбоемболізм. Діагностика, лікування, профілактика: клінічні рекомендації. Київ, Б.и.; 2011. 66 с.

26.Русин ВІ, Авдєєв ВВ, Румянцев КЄ, Сірчак ЄС, Маляр НМ. Сучасні діагностичні та лікувальні підходи до печінкової недостатності. Ужгород: Карпати; 2011. 360 с. ISBN: 978-966-671-291-5.

27.Русин ВІ, Корсак ВВ, Буцко ЄС, Левицький АВ, Борсенко МІ. Синдроми обкрадання при патології судин дуги аорти. Ужгород: Карпати; 2011. 208 с. ISBN: 978-966-671-281-6.

28.Русин ВІ, Переста ЮЮ, Русин АВ. Хірургічне лікування портальної гіпертензії: атлас: навч. посіб. Ужгород: Б. в.; 2003. 88 с. ISBN: 966-7400- 28-5.

29.Русин ВІ, Русин АВ, Румянцев КЄ, Ігнат ВІ. Постгастректомічні

синдроми. Ужгород: Карпати; 2014. 130 с. ISBN: 978-966-671-377-6

16

30.Русин ВІ, Русин АВ, Чобей СМ, Сочка АВ. Діагностика та лікування передпухлинних захворювань товстої кишки. Ужгород: Карпати; 2013. 206 с. ISBN: 978-966-671-356-1.

31.Русин ВІ, Філіп СС. Посттромбофлебітичний синдром глибоких вен миски та нижніх кінцівок. Ужгород: Закарпаття; 1997. 112 с. ISBN: 5- 87116-036-0.

32.Сидорчук РІ. Абдомінальний сепсис. Чернівці: БДМУ; 2006. 482 с. ISBN: 966-697-197-6.

33.Скиба ВВ. Лекції з хірургічних хвороб та атлас операцій. Київ; 2008. 324с.

34.Усенко ОЮ, Білоус ГВ, Путінцева ГЙ. Стандарти організації та професійноорієнтовані протоколи надання медичної допомоги хворим з невідкладною хірургічною патологією органів живота: Хірургія. 3-тє видання. Київ: Медицина; 2015. 416 с.

35.Усенко ОЮ, Білоус ГВ, Путінцева ГЙ. Хірургія: Підручник. 5-е видання. Київ: Медицина; 2021. 416 с. ISBN: 978-617-505-853-4

36.Фелештинський ЯП. Післяопераційні грижі живота. Київ: Бізнес-Логіка; 2012. 199 с. ISBN: 978-966-1653-07-7.

37.Фомін ПД, Березницький ЯС, ред. Хірургічні хвороби: підручник. Київ: Медицина; 2016. 408 с. ISBN: 978-617-505-463-5.

38.Цимбалюк ВІ, редактор. Бойова травма серця, грудної аорти та магістральних судин кінцівок: посібник. Київ ; Тернопіль: ТНМУ; 2019. 427 с. ISBN: 978-966-673-359-0.

39.Шаповал СД. Гнійно-септична хірургія: навчальний посібник. Київ: Медицина; 2019. 192 с. ISBN: 978-617-505-728-5.

40.Щепотін ІБ, редактор. Онкологія: Навч. посіб. Київ: Моріон; 2014. 383 с. ISBN: 978-966-2066-54-8.17

41.Щепотін ІБ, редактор. Онкологія: Підруч. Київ: Книга плюс; 2006. 496 с. ISBN: 966-7619-72-9.

42.Agresta F, Campanile FC, Vettoretto N, editors. Laparoscopic Cholecystectomy: An Evidence-Based Guide. Springer; 2014. 185 p. ISBN: 978-3319054063.

43.Bonavina L. Innovation in Esophageal Surgery. Milano: Springer-Verlag; 2012. 136 p. ISBN: 978-88-470-2469-4.

44.Brunicardi F, editor. Schwartz's Principles of Surgery: ABSITE and Board Review. 9th Edition. McGraw-Hill Education;2010. 544 p. ISBN: 978-0071606363.

45.Cameron JL, Cameron AM. Current Surgical Therapy. Elsevier - Health Sciences Division: Philadelphia; 1552 p. ISBN: 9780323640596.

46.Clavien PA, Sarr MG, Fong Y, et al. Atlas of Upper Gastrointestinal and Hepato-Pancreato-Biliary Surgery. Springer; 2016. 1067 p. SBN: 978-3-56-246545-5.

47.de Virgilio C, Grigorian A, editors. Surgery: A Case Based Clinical Review. 2nd Edition. Springer; 2019. 689 p. ISBN: 978-3030053864.

48.Di Giuseppe A, Shiffman MA, editors. Aesthetic Plastic Surgery of the

Abdomen. Springer; 2016. 556 p. ISBN: 9783319200033.

49. Dimick JB, Upchurch GR, Sonnenday CJ, Kao LS. Clinical Scenarios in Surgery. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins; 2018. 784 p. ISBN: 9781496349071.

50. Fischer JE, editor. Fischer's Mastery of Surgery. 7th Edition. LWW; 2018. 2856 p. ISBN: 978-1469897189.

51. Fiser SM. The ABSITE Review. 6th Edition. LWW; 2019. 336 p. ISBN: 978-1975121150.

52. Goldberg A. javascript:void(0), Stansby G. Surgical Talk: Revision In Surgery. 2nd edition. Icp; 2005. 420 p. ISBN: 978-1860944949.

53. Hlumcher FS, Kuchyn YuL, Dubrov SO, Usenko LV, Kobeliatskyi YuYu, Oliynyk OV, et al. Anesthesiology and intensive care: textbook. 3rd edition. Kyiv: Medicina; 2021. 312 p. ISBN: 978-617-505-879-4.

54. Jackson C. Bronchoscopy and Esophagoscopy A Manual of Peroral Endoscopy and Laryngeal Surgery. 2022. 204 p.

55. Jacob BP, Chen DC, Ramshaw B, Towfigh S. The SAGES Manual of Groin Pain. Springer International Publishing; 2016. 546 p.: doi: 10.1007/978-3-319-21587-7 ISBN: 978-3-319-21587-7.

56. Jones DB, Andrews R, Critchlow JF, Schneider BE. Minimally Invasive Surgery: Laparoscopy, Therapeutic Endoscopy and Notes. Jp Medical Pub; 2015. 231 p. ISBN: 978-1907816192.

57. JonesMD DB, Andrews, Critchlow JF, Schneider BE. Minimally Invasive Surgery: Laparoscopy, Therapeutic Endoscopy and Notes. Jp Medical Pub; 2015. 231 p. ISBN: 978-1907816192.

58. Katz MHG, Ahmad SA, editors. Multimodality Management of Borderline Resectable Pancreatic Cancer. Springer; 2016. 344 p. ISBN: 978-3319227795. 18

59. Loscalzo J, Fauci A, Kasper D, Hauser S, Longo D, Jameson JL. Harrison's Principles of Internal Medicine. 21st edition. New York: McGraw-Hill Medical; 2011. 4012 p. ISBN: 978-1264268504.

60. Mulholland MW, editor. Operative Techniques in Surgery. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins; 2014. 2304 p. ISBN: 9781451186314

61. Myers J, Minh L, Keith MW, Orkin BA, Bines SD, Edie CY. Rush University Medical Center Review of Surgery: Expert Consult - Online and Print. 6th Edition. Rush University Medical Center; 2017. 592 p. ISBN: 978-0323485326.

62. Novitsky YW, editor. Atlas of Robotic General Surgery. Elsevier; 2021. 354 p. ISBN: 978-0323697804.

63. Palazzo F, Pucci MJ. Fundamentals of General Surgery. Springer; 2018. 366 p. ISBN: 978-3030092894.

110. Rothrock JC. Alexander's Care of the Patient in Surgery. 16th edition. Elsevier; 2019. 1248 p. ISBN: 9780323479141.

64. Saclarides TJ, Myers JA, Milikan KW. Common surgical diseases. Third edition. Springer, New-York; 2015. 372 p. ISBN: 978-1-4939-1564-4.

65. Schein M, Rogers P, Assalia A, editors. Schein's Common Sense Emergency Abdominal Surgery: an unconventional book for trainees and thinking. Springer;

2009. 650 p. ISBN: 978-3540748205.

66. Settembrini P, Settembrini A, editors. Vascular Surgery: A Clinical Guide to Decision-making. Academic Press; 2021. 360 p. ISBN: 9780128221136.

67. Townsend CM, editor. Sabiston Textbook of Surgery: The Biological Basis of Modern Surgical Practice. 21st edition. Elsevier; 2021. 2176 p. ISBN: 9780323640626.

68. Williams N, O'Connell R, McCaskie AW, editors. Bailey & Love's Short Practice of Surgery. 27th edition. CRC Press; 2018. 1632 p. doi: 10.1201/9781315111087. ISBN: 9781315111087.

69. Yuh DD, Vricella LA., Yang SC, Doty JR. Johns Hopkins Textbook of Cardiothoracic Surgery. Second Edition 2nd Edition. McGraw Hill Professional; 2014. 1312 p. ISBN: 978-0071663502.

70. Zollinger R, Ellison E, Pawlik T, Vaccaro P. Zollinger's Atlas of Surgical Operations. Eleventh Edition. Publisher McGraw-Hill Education; 2022. 640 p. ISBN: 9781260440850.

Електронні ресурси

<http://mon.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України;

<http://president.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Президента України;

<http://rada.gov.ua/> – офіційний портал Верховної Ради України;

<http://www.kmu.gov.ua/> – Урядовий портал, єдиний веб-портал органів виконавчої влади України;

<http://www.moz.gov.ua/ua/portal/> – офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України; <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського;

19

<http://www.nplu.org/> – Національна Парламентська бібліотека України;

<http://www.who.int/> – офіційний веб-сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. <http://erassociety.org/>

<http://www.espen.org/> <http://onlinelibrary.wiley.com/> www.elsevier.com/books-and-journals <http://link.springer.com/search?facet-discipline=%22Medicine%22>

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed> <http://www.clinicalnutritionjournal.com/>

<http://www.cancer.gov/> <http://www.cancer.net/> <http://jco.ascopubs.org/>

<http://jop.ascopubs.org/> <http://www.pubpdf.com/> <http://www.websurg.com/>

<http://www.cochrane.org/> <http://www.wjgnet.com/> <http://www.nejm.org/>

<https://www.omicsonline.org/> <http://radiopaedia.org/>

<http://cancerres.aacrjournals.org/> <http://www.ijcem.com/>

<http://www.surgukraine.com.ua/> <http://hirurgiya.com.ua/>

<http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/surgery/index>

<http://www.clinicaloncology.com.ua/> <http://heartandvessels.com.ua/>

Інші рекомендовані джерела:

1. Бойко ВВ, Лісовський ВМ, Макаров ВВ Обрані лекції військово-польової хірургії / МОЗ України, ХНМУ, Харків 2018.

2. Програма військової підготовки громадян. [М.І. Бадюк, І.А. Лурін, В.В. Лазоришинець та ін.]. К., 2016. 59 с.
3. Програма військової підготовки офіцерів запасу медичної служби / [М.І. Бадюк, І.А. Лурін, В.В. Лазоришинець та ін.]. К., 2016. 59 с.
4. Управління повсякденною діяльністю медичної служби: підручник. І.А. Лурін, В.В. Лазоришинець, О.Ю. Усенко [та ін.] / за ред. проф. Бадюка М.І. К., 2017. 382 с.